



Bitig Türkoloji Araştırmaları Dergisi, Bahar 2023 / 1: 49-62.

## Safveti Ziyâ'nın "Salon Köşelerinde" ile Oscar Wilde'ın "Dorian Gray'in Portresi" Romanlarında Entelektüel Hedonizm

Ayşenur AKIN\*

**Öz:** Bu makalede aslen İrlandalı olan Oscar Wilde'ın "Dorian Gray'in Portresi" ile Servet-i Fünûn Dönemi'nin edebî izleşimini süren Safveti Ziyâ'nın "Salon Köşelerinde" romanları arasında mukayeseli bir değerlendirme yapılmıştır. Edebiyat ve güzel sanatların birbirini besleyen disiplinler olması onların müşterek yönlerini birbirinin inceleme alanına her dönem dâhil etmiştir. Bu vesile ile eserlerin estetikizm felsefesini odağa aldığı bu iki romanda güzel sanat şubelerinin muhtelif yönlerine işaret edilmiş olup; romanlarda nasıl tezahür ettiğine dair bir bakış açısı geliştirilmiş, romanlara çok yönlü bir perspektiften bakmayı zorunlu kalmıştır. Bu bağlamda güzel sanatların teorik çatısı altında "entelektüel hedonizm" kavramının romanlarda içeriği nasıl yansıttığı üzerinde durulmuş; benzerlik ve farklılıklarından yola çıkılarak satır aralarında hedonizmin yansımaları okuyucuların dikkatine sunulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Safveti Ziyâ, Oscar Wilde, Salon Köşelerinde, Dorian Gray, entelektüel hedonizm.

### *Intellectual Hedonism in The Novels "On the Corners of Salon" of Safveti Ziyâ and "The Picture of Dorian Gray" of Oscar Wilde*

**Abstrakt:** In this article, a comparative analysis has been made between "The Picture of Dorian Grey" by Oscar Wilde who is originally from Ireland, and "Salon Köşelerinde" (=On the Corners of Salon) by Safveti Ziyâ who follows the literary theme of the Servet-i Fünûn Period. The fact that literature and fine arts are disciplines that nourish each other has included their common aspects in each other's field of study in every period. On this occasion, various aspects of fine arts branches are pointed out in these two novels, in which the works focus on the philosophy of aestheticism; a perspective on how it appears in novels has been developed, making it necessary to look at novels from a multifaceted perspective. In this context, the reflection of the concept of "intellectual hedonism" under the theoretical framework of fine arts in the novels has been emphasized; drawing upon similarities and differences, the reflections of hedonism between the lines are presented to the readers' attention.

---

\* Doktora öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı (Türkiye). E posta: akin.aysenur5757@gmail.com / ORCID ID: 0000-0002-5772-3045.

**Keywords:** *Safveti Ziyâ, Oscar Wilde, Salon Köşelerinde (=On the Corners of Salon), Dorian Gray, intellectual hedonism.*

## Giriş

XIX. Yüzyılda Osmanlı toplumunda meydana gelen değişiklikler insanı büyük ölçüde etkilemiştir. Bu süreçte romanın üstlendiği işlevi dikkate almak gerekir. Batı'dan alınan roman türü, çağdaşlaşmanın ve modernize olmayı amaç edinen toplumların araçlarından biri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Romanı Batılılaşma aracı sayan Tanzimat ve Servet-i Fünûn romancıları, Batılı yazar ve fikir adamlarının etkisiyle edebiyatta farklı bir mecrağa girmişlerdir. Edebiyat hayatını değiştiren sosyal ve kültürel cereyanlar zevk anlayışımızda da farklılıklar meydana getirmiştir.

Avrupa'daki modernleşme süreci belli bir birikimin sonucunda toplum hayatımızı etkileyeme başlamıştır. Özellikle on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllardan itibaren kültürel anlamda bir değişim söz konusu olduğundan Batı'ya ait unsurların Türk toplumunun bizâtihi kendi içine teşekkülü kaçınılmazdır. Bunu toplumun içerisine sindirilmiş ve öğütölmüş olarak gören yazarlar romanlardaki unsurları kültürel aktarım ve kültürlenme yolu ile okuyuculara telkin etmişlerdir.

Türklerde Modernizm akımı Batı'dan geç başlar ve yavaş seyrederek. Bunun sebebi, Türk toplumunun siyasî, sosyal ve kültürel yapısının Batı'daki örneklerinden oldukça farklı olmasıdır. Günümüzde Batı medeniyetinin modern hayatı yönlendirmesi yüzyıllar ötesinden gelen birikime dayanır. Bu birikim, değerlerin estetize ve rafine edilmiş değerler bütünü sayılır.

Edebiyatımızda yaşanan bu medeniyet değişimleri Dünya edebiyatlarındaki yansımaları gibi pek çok alanda kendisini göstermiştir. Bunların biri de kültür ve sanat çevrelerinin edebiyat mecrâlarında benimsenip edebî eserlerde izlek sunmasıdır. Özellikle 'çağdaşlaşma'nın araçlarından biri olarak görölen romanın toplumun sözcülüğünü yapması, romanlarda verilmek istenen mesaj ve romanın sanatsal kaygısı ile kendisini gösterir. Mardin'in ifadelerine göre roman, Servet-i Fünun yazarlarının kurdukları içine kapalı dünyalarda, kullandıkları dilde, romanlarının merkezinde duran ve çoğu kez yabancılaşma derecesinde Batılılaşmış kişilerde somutlaşır. (Mardin, 2000: 72). Romanlardaki "güzel sanatlar" başlığından hareketle edinilen bilgiler ışığında modernleşme ve Batılılaşma hareketleri, Batı'ya ait temâyüller ile birlikte romanlara sirayet etmektedir.

Batı'ya yüzünü dönen aydının sanatsal edimlerini hızla artırması pek çok sanat çevresinde de yankı uyandırır. Entelektüel fikirlerin oluşmaya başladığı sanat şubelerinde sanata dair oluşumların çoğalması entelektüel olma yolunda yeni alt başlıklar açmaya başlar. Modernleşme vasıtası ile sanat faaliyetlerinden haz almaya başlayan aydının "entelektüel hedonizm" kavramına geliştirdikleri bakış açısı ile sanatsal edimlerini artırmaları entelektüel çevrelerin de bu edimlerin sözcülük yapmalarında önemli mahfiller hâline gelmesini sağlar. Modernleşme çağrısına kulak veren aydının entelektüel çevrelere kazandırmaya çalıştıkları çeşitli sanatsal faaliyetler kısa zaman içinde farklı disiplinlere de kaynaklık eder. Osmanlı sanatının egemenliği üzerine Batı'dan alınan malzemelerin eklenmesiyle değişimin sağlanacağı düşünölmür ve Batı kültürünün epistemolojik temellerindeki dayanaklar öne sürölmür.

Söz konusu tutumu sergileyen roman yazarları da, Batı modellerini örnek alarak eserlerinde sanat kaygısı güder. (Parla, 2008: 13).

Çalışmanın konusunu teşkil eden entelektüel hedonizm, sanatın kişide yarattığı coşkunculuğun estetik felsefesini, hazcılığın ikelliğinden sıyrarak yoruma açık hale getirmesidir. Adorno'ya göre, sanatın sahip olduğu gücün, temsillerini, temsil etmekten aldığı hazı ifade eder. Ayrıca estetiğe bağlı olarak bireyin sanat yolu ile özgürleşmesini sağlayanın da bu düşünce olduğunu ifade eder. Estetik bilginin entelektüel süjeye kaynak olması hedonizmin sanat mimesiğinin yalnızca bir parçasıdır. Bu görüşler sanat eserinin sağladığı yüksek düzeydeki hazı destekler mahiyettedir (Adorno, 2004: 250).

İncelenen iki roman vasıtası ile dönemin zihniyetinin değişim ve dönüşümler geçirmesi pek tabii ki yazarları eserlerine bağlayan zengin veriler bulmalarını sağlamıştır. Bu hususta hedonizm ve estetiğin, ortak bir paydada buluşması, hazzın salt bir telkin ve ruha teksif edilmiş malzemeler bütünü olmadığını entelektüel tavrını ifade etmektedir. Bu bağlamda *Dorian Gray'in Portresi* ve *Salon Köşelerinde* romanlarının aynı dönemlerde kaleme alınmış olması Türk edebiyatının Batı entelektüel yaşamı karşısındaki duruşu, yazarın izini sürdüğü ana izlek, dönemin sanat anlayışının yadsınamayacak temler üzerine kurulmasının hedonist tavrıdır.

### 1. Entelektüel Hedonizm Kavramı

Hedonizm, diğer adı ile hazcılık kavramı bir şeyden, nihai anlamda haz duyma, sürekli haz verene yönelme ve mutlak bir hazcılığın kişideki etkileridir. Entelektüel hedonizm kavramı bu bağlamda felsefesi ve teorisi ile alt bir başlık açar. Kişinin yaşantısında büyük öneme sahip olan sanat hayatının obje ve süje ilişkisindeki konumu bu alanın çevrelerce görünür hâle gelmesini aktif kılmıştır. Sanat eserlerinin, sanatçı ve eseri mesafesindeki rolü düşünüldüğünde alınan mutlak hazzın iz düşümleri sanat alanının malzemesini teşkil ettiği gibi farklı disiplinlere de kaynaklık etmiştir. Sanatın gücü, insandaki gizli duyguların, tutku ve isteklerin ortaya çıkmasında ve gizli kalanların aydınlatılmasında ortaya çıkar. (Açıkbaş, 2018: 3). İnsanın sahip olduğu entelektüel bulma çabası, duygularını açığa çıkarma isteğinin derecesidir. Bu nedenle de eserden alınan hazzın taşıyıcısı ve kimliğini oluşturan sanat bir vasıta görevi üstlenir. Sanat çoğu zaman, akıl ve duyular arasında bazen zıtlıklar bazen de uzlaştırıcı ve arabulucu görevini üstlenmektedir. Bu işleyiş ile insan, sanat karşısında bir duruş sergiler. Bu duruş haz kaynağının arkaik dönemlerden itibaren getirmiş olduğu malzemeler bütünüdür. Hedonizmin bir sanat eserinin anlaşılabilirliği ve güzelliğinden haz alınabilmesindeki öznel tavır sunması kişilerin algıladıklarından ileri gelir. Çağın olanakları karşısında kendine yer bulan sanat eseri, sanatçının ve sanat eseri karşısında duran insanın entelektüel birikimine bağlı olarak değer kazanır. İnsanın temel ihtiyaçlarını karşılamadan yola çıkarak aldığı haz ve keyif birincil bir ihtiyacın karşılanması karşısında duruşu ifade ederken sonrasında aldığı eğitim, kültürlenme ve kültürlenme süreçlerine bağlı olarak fikrî yönü farklılaşacaktır. Sosyal yaşamında entelektüel bilince ve birikime sahip olan bireyler toplum tarafından sivrilmiş, öne çıkmış olarak değerlendirilen, sanat ve felsefe gibi ilgi ve çaba gerektiren alanlar içinde yer alacaktır. Sigmund Freud'a göre; “*Haz İlkesinin Ötesinde*” adlı eserinde, tüm tinsel süreçlerimizin aktif olarak haz ilkesinin insanın var oluşundan bu yana sürece dahil olduğu ifade edilmiştir. (Freud, 2014:44).

### 1.1. Romanların İçeriklerindeki Benzer Tema: Hedonizm

*Salon Köşelerinde* romanı Safveti Ziyâ tarafından kaleme alınmış bir romandır. Safveti Ziyâ'nın *Salon Köşelerinde* romanı 1898'de *Servet-i Fünûn* dergisinde bazı kısımları sansürlenerek tefrika edilmiş, daha sonra 1912 yılında kitap olarak basılmıştır. Roman kahramanı Şekib ile yazarı Safveti Ziyâ arasında benzerlikler bulunması anlatılanların gerçekliğini arttırır. Roman kişisi olan Şekib, Miss Lydia adlı bir İngiliz kıızıyla İstanbul'un eğlence mekânlarında seçkin salonlarında yaşadığı aşk macerasının fâilidir. Bu aşk macerası Lydia'nın Şekib'e İngiltere'ye gitme teklifini kabul etmemesi ile sona erer. Şekib'in hayal kırıklığı romanın olay örgüsünün son halkasını oluştursa da roman boyunca cereyan eden kırgınlıklar ve hayal kırıklıkları romandaki karamsar anlayışın göstergesidir. *Dorian Gray'in Portresi romanı* ise İrlandalı yazar Oscar Wilde tarafından 1891 yılında 1890'da İngiltere ve Birleşik Amerika'da eşzamanlı olarak "*Lippincott's Monthly Magazine*" adlı dergide tefrika edilmeye başlamıştır. (Asaf, 2011: 44). Roman kişilerinin benzer tema ve konular etrafında şekillenmesi, ortak mekânlarda oluşturdukları sanatsal edimlerden yola çıkılarak *Dorian Gray'in Portresi* romanının *Salon Köşelerinde* romanından önce kaleme alınması Safveti Ziyâ'nın bu romandan etkilenebileceği düşüncesini akıllara getirmiştir.

Zevkte Batılılaşmak istemenin metafizik algısı "dandizm" adı altında basit bir Batılı görünmenin şekli değil; estetiği ve güzelliği yücelten tavrın bizâtihi kendisidir. Türk toplumunun Batılılaşma sürecinde Türk sosyal hayatında yer bulmaya başlayan "dandy"ler en çok zevkte Batılılaşma faaliyetlerinde gözükürler. Romanın içeriği Edebiyat-ı Cedide'nin adeta bir manifestosu gibidir. Önceki romanlardan farklılık arz etmesi bu romanın satır aralarında izi sürülen sanat panoramasının Türk edebiyatındaki ilk örneklerinden olması bakımından önem teşkil eder. Aynı dönem içerisinde kaleme alınan *Dorian Gray'in Portresi* de sanat için sanat anlayışının üst benine tırmanışlarındaki şahikaların giderek nasıl alçalarak yozlaştığını anlatır. Erk otoritesinin estetik karşısında gücünü kaybedişi Lord Henry ve Basil'in Dorian Gray karşındaki duruşlarıdır. Adeta bir tablo içerisinde ulvî bir aşkın ve hedonizmin şaheserleri gibi duran Dorian Gray ve Miss Lydia ana karakterlerin benliklerini kaybederek sanatsal çoşumculuğa ulaşmadaki obje-süje ilişkisidir. Basil isimli karakterin Dorian Gray karşısında ressamlık sanatına duyduğu ilgi ile dostu Henry'nin portrenin karşısında duydukları aşk saplantı haline gelmiş basit, süflî hislerin değil; aşkı sanatın estetik süzgecinden rafine ederek Batı sanat felsefesinin Empresyonist ve Sembolist tablolarına hamleden bir itibar haline gelmiştir. Zamanla aşkın basit bir kurgudan çıkıp benliğin santimentalist aralıklarındaki arayışı, mükemmel bir tablonun karşısında rabita eden zihinlerin sanat ontolojisine bakışını ifade eder. Romanın kurgusunda olay örgüsünün doruk noktasında bulunan aşk ilişkilerinin romanın sonunda çözülme süreci Şekib'in ve Dorian Gray'in kendi benliklerinin ölümü ile son bulur.

### 2. Roman İçeriklerinde Entelektüel Hedonizm'e Dâir

Romanlarda entelektüel hedonizm önemli bir tem hâline gelmiştir. Özellikle sanat çevrelerinden nüfuz eden sanat algısının hem yazarlar tarafından hem de roman kişileri tarafından biliniyor olması sanat tarihi açısından da romana estetik bir izlek sunar. Dorian Gray ve Şekib kişilerinin birçok yönü ile yazarları çağrıştırmaları hayat ve sanat düzleminde yol olan kişilerin soludukları havayı okuyuculara sezdirmesi

şeklinde. Berna Moran bu hususta metni kaleme alan sanatçının geçmişi iyi bilinirse yazarın nasıl bir psikoloji ile yapıtını oluşturduğunu ve ne söylemek istediğini koordinatları ile belirleneceğini ifade etmiştir. (Moran, 1999, 78-79). Safveti Ziyâ'nın ve Oscar Wilde'in edebiyat özelinde güzel sanatlara bakışında geçmişten getirdikleri tecrübelerin önemli bir yeri vardır. Gençlik yıllarından itibaren sanatın inceliklerine vâkıf olmak isteyen iki yazar da resim, müzik dans gibi güzel sanat alanların faaliyetlerine katılmış; bu sanat şubelerinin hem teorik hem de uygulama alanlarını eserlerinde okuyucuya sunmuştur. Safveti Ziyâ'nın romanda vâkıf ayrıntılı türlerini biliyor olması ve bu dansın uygulama şekillerini okuyuculara aktarması yazarlar ve eserlerinin birbirini beslediği veriler sunmasını sağlamıştır. Wilde'ın sanat hayatında ilk nüvelerini aldığı dönemin genç şair ve yazarlarından olan Mallarmé ve Scwob onun sürekli yanında olmuşlar ve sanat çevrelerinde adından söz edilmesini sağlayan bildiriler sunmuşlardır. (Borges, 2015: 53). Şekib'in ise henüz çok genç yaşlarda eğlence mekânlarında bulduğu haz, entelektüel olma arayışlarıdır. Sürekli müziğin ve dansın merkezinde bulunan Şekib, Safveti Ziyâ'nın ilk gençlik yıllarından itibaren izlerini gördüğü kendi kişiliğidir. Mesut Tekşen'in *Safveti Ziya'nın Hayatı ve Eserleri* isimli tezinde Şekib, döneminde Batılılaşma'yı yanlış anlayan bir neslin anlayışını sürdürmüştür. Bu sayede Şekib, döneminin proto-tipi olarak adlandırılabilir. (Tekşen, 1993: 448). Entelektüel olanın Batılılaşma'daki iz düşümleri yorumlanırken yazarların irdeledikleri sanat anlayışına zemin oluşturan Batı felsefesi merkeze alınır. Öyle ki sanatsal bir benlik algısının kişilerce bulunmak istenen bir süjeyi gerektirmesinde metalaşan değil tinsel de bir bakış açısının var olabileceğini gözler önüne serer.

## 2.1. Fırçaların Kalplere Vurduğu Ruh Darbesi: Resim Sanatı

Resim sanatı, iki romanda da benzer bir algı çerçevesinde şekillenir. Sanat karşısındaki duruş, sanattan alınan salt bir hazzın değil; entelektüel hedonizmin ilk oluşumlarıdır. Her iki romanda da resmin, aşkın ateşini fitilleyen ilk karşılaşma olması yazarların sanat çevrelerine karşı göstermiş olduğu ilginin tezahürüdür. Yazarların uluslararası resim sanatlarına vâkıf olması her iki romanda da kendisini gösterir. Lord Henry Wotton'un Japon efekti etkisi yaratan Tokyolu ressamı anımsatan tablolar karşısında duyduğu hayranlık, sanat eleştirmeni olgunluğu ile resme bakışını gerekli kılmıştır. Ruhun adeta katarsisi olan resim sanatı hedonizmin görüngüleridir.

‘‘ Büyük bir ustalıklarla sanatına yansıttığı zarif ve yakışıklı figüre bakarken ressamın yüzünde bir anlığına beliren kendinden hoşnut gülümseme, geçip gitmeden önce bir süre oyalanmak ister gibiydi. Fakat birden ayağa kalkıp uyanmaktan korktuğu tuhaf bir rüyayı zihnine hapsedmek ister gibi gözlerini kapattı ve parmaklarını gözkapaklarının üzerine koydu.’’ (Wilde, 2017: 5).

Yazar, gerçek güzelliğin entelektüelin başladığı yerde bittiği anlayışına dayanarak bu savını Basil karakteriyle anlamlandırır. Basil'in tablosunu şekillendirirken Yunan mitolojisindeki Narkissos'u okuyucuya hatırlatmadan geçmez. Entelektüel olanın kadim olduğunu belirtirken entelektüel hazzın da klasiklerden mülhem olabileceğini hatırlatır. Yazarın kendinden başka her şeyi resimlerine katmasında eklektik sanat anlayışının entelektüel hedonizme katkıları ifade eder. Buna benzer olarak *Salon Köşelerinde* romanında Madam Daven'in gittiği bir resim dükkanında ilgisini çeken

tabloyu almak için Paris'in her tarafını hevesle gezmesi romanlar arasındaki benzer bir haz arayışına dikkat çeker.

*Salon Köşelerinde* romanında müziği sadece vals müzikleri olarak dinleriz. Valsin nağmeleri kahramanın meçhul hayallerinin bir ifadesidir. Ruhsal bunalım geçiren pek çok karakter gibi o da kendisini müzik yoluyla medite ederken resmin sembollerinden ve sanat akımlarının mayasını tabiatten aldığı gerçeği ortadadır. Müzikle tabiatın iyiliklerle dolu olduğu izlenimine varan yazarlar gibi Şekib'de de empresyonist ressamlar gibi bir anlık tabiata yöneliş sezilir. Hatta tabiata bu bakış Panteist anlayışın varlığını da hissettirir. Tabiatla kendinden geçen ve tabiatla birleşen bir ruh dünyası Şekib'in Panteist olabileceği ihtimalini akıllara getiriyor ve şu cümlelerinden de anlayabiliyoruz:

“Bir muhabbet ki itiraf edilmeden, iç yüzü bilinmeden, sırları açıklanmadan öylece kalbimde mağrur ve mesut olabileyim, tabiat ile baş başa kaldığımda beni kendimden geçmiş bıraksın, tabiatın güzelliklerini onunla seveyim.”( Safveti Ziyâ, 2009: 19).

## 2.2. Estetiğin Çağrısı: Müzik Sanatı

Müzik, entelektüel hedonizme ulaşmanın en mühim vasıtasıdır. Romanlarda müzikli mekânların varlığı romanların başkışilerinin müzikle medite olmalarını sağlar. *Salon Köşelerinde* Şekib ve Miss Lydia'nın balo salonunda ve Pera Palas'ta valse geçmeden önce bile kendilerini müziğin ritmine bırakmaları hedonizm doyumuna işaretir.

*Salon Köşelerinde* romanında dans, Şekib tarafından oldukça önemsenir. O balo komitesinden sistemli bir şekilde dansların karnelerinin tutulmasını ister ve o gün hangi oyun oynandıysa onun çizelgede görünmesini ister. Bu romanda görülmesi gereken önemli bir özelliktir. Dansın yalnızca hareketler ile vücut bulmadığını ayrıca ciddiyet ve liyakat gerektiren bir sanat olduğunu anlatan Safveti Ziya, romanda valse bilmediğini sananların sözlerine fazlasıyla bozulur ve bu durum onun izzet-i nefsinde dokunur:

“Şekib Bey sizi Miss Lydia'ya takdim edeyim de vals yapınız. Kaç kişi rica ettiyse reddetti; İstanbul'da kimse vals edemiyor diyor... Bir Türk olduğunuz için bu söz sizin izzet-i nefsinize dokunmalı; matmazole valsinizi beğendirmelisiniz...Yoksa karışmam!”(Safveti Ziyâ, 2009: 5).

Şekib'in dans edemeyişine kanaat getirenlerin zihniyeti Batılı sanatta geri kalan bir Osmanlı'nın eleştirisidir. Yazar bunu iki ayrı Şekib karakteri üzerinden karşılaştırır. Vals yapmasını bilen Şekib'in Lydia tarafından takdir ve taltif edilmesi Batılılaşma yolunda adımlar atan bir zihniyetin vücut bulmuş halidir:

“Mösyö Sanşayn Şekib Bey.”

El verdik şiddetle elimi sıktı:

“Sizi tebrik etmek isterim,” dedi .” Tebrik ve teşekkür etmek, ne güzel dans ediyorsunuz.” Lydia artık bahtiyardır...” (Safveti Ziyâ, 2009: 10).

Romanda dansın figürlerini ayrıntıları ile açıklayan Safveti Ziya romanda en çok dansa yer verir ve betimlemeler yoluyla bu dansın görüntüsünü romanda adeta resmeder. Kendisi de dansın çok çeşitli tarzlarını ve usullerini bildiği için Avrupa'dan öğrendiği valslerin türlerini de romanında dipnotlarıyla birlikte açıklar:

‘‘O aralık el ele tutuşmuş yüzlerce kadın erkek gülüşerek, birbirini çekerek önümüzden geçiyorlardı. Bu alay önce sağdan sola doğru koşuşurken birden bile bir ses ‘‘Sola!’’ kumandasını verince hep birden sola döndüler. Kadınlar, kızlar kendilerini büsbütün bırakmışlar, adeta sürükletiyorlar, erkekler düşmemek, kadınların eteklerine ayaklarını dolaştırmamak için önlerine bakarak ilerliyorlardı.’’ (Safveti Ziyâ, 2009: 17).

Romanda vals çeşitlerinin de verilmesi romanı güzel sanatlar bakımından zengin kılar. Şekib valsini her yönüyle öğrenmek ister. Özellikle ‘Boston’ valsini seven Şekib bir İngiliz kadar iyi boston oynamak ister. Boston valsini özellikle Amerika ve İngiltere’de sevilen birbirine paralel olan ayakların ardışık adımlarıyla oynadığı bir çeşit valstir. Boston tarzı diye de bilinir. Bu tarzın tekniğini veren Ziya romanda şu şekilde anlatır: ‘‘Hem bakınız bu boston ne kadar sade ne kadar kolay bir şeymiş: Sağdan dört, beş, altı denilecek yerde soldan bir, iki, üç diye başlanacakmış.’’ (Safveti Ziyâ, 2009: 42).

Romanda diğer bir dans çeşidi ise ‘‘Pade Patinör’’dür. Fransa’da salonlarda veya balolarda oynanan vals çeşidi olan patinör dansı hızlı adımlı bir valstir. Şekib bu dansı pek bilmeseydi de sırf Lydia’ya iyi görünmek için salondaki kızları bu dansa çağırır.

‘‘Büyük bir itina ile giyindim... Ne yapayım. Böyle yerlere gidildiği zaman isterim ki bizler de, Türkler de zarafetlerimiz, tavrımız, duruşumuz, terbiye ve nezaketimizle nazar-ı dikkati çekelim. Bir fesliyle güzel bir kadının vals ettiğini görenlerin bir an durup ‘‘Şu genç Türk ne güzel vals ediyor!’’ demelerini arzularım.’’ (Safveti Ziyâ, 2009: 2).

Şekib’in Servet-i Fünûn’a matuf bu tavrı bizâtihi Safveti Ziyâ’nın kendisidir. Estetik olanın müzikle, dansla uyumu dönemin zevkini ortaya koyması bakımından önemlidir. Yazar tarafından kişilerin emeli hâline getirilen müzik ve dans sanatı yazarın kendi yaşayış biçiminin ve olmak istediği kişiliğin yansımalarıdır. Hâlit Ziyâ’nın gözlemlerini okuyuculara nakletmesinde dikkat çeken ayrıntılar önemli bilgiler sunar.

‘‘İnce hatta zayıf, daima şık, daima cevval, Beyoğlu’nun salonlarında, Boğaziçi’nin mesirelerinde muvaffakiyetleri ile kışkırtılan, o zamanın en iyi vals eden, en güzel Fransızca ve İngilizce konuşan, Türk âleminin temayüz etmiş güzel kadınlarına hulul için en kurnaz çareler bulan bir genciydi.’’ (Uşaklıgil, 2004: 809).

Müzik sanatı *Salon Köşelerinde* seyrettiği üzere benzer bir yaşayış ve zevk meselesi olarak *Dorian Gray’in Portresi*’nde de kendisine yer bulur. Dorian’ın Schumann’dan dinlediği piyano ve lavta sesleri Şekib’in salondan işittiği sesleri çağırıştırır.

‘‘ Schubert’in zarafeti, Chopin’in güzel hüznü, Beethoven’in muhteşem ahengi, ondan herhangi bir etki yaratmadığı zaman barbar müziğinin kulak tırmalayan akortsuzluğu ona büyük heyecan verirdi.’’ (Wilde, 2017: 154).

### 2.3. Hedonizmin Gizemi: Güzellik ve Acziyet

*Dorian Gray’in Portresi*’nde hayattan zevk almak görünenin ardındaki gizemdir. Öyle ki Dorian Gray’in güzelliği Tanrı’nın lütfunun büyüklüğüdür. Yazar bu yüceliğin insanda acı bırakan güzelliğini ifade eder. İnsanın güzellik karşısındaki

acziyeti varoluşun kaderidir. Sanatın değerinin görünenin ötesinde olduğunu sezdirenen yazar görünenin gizemi karşısında hazzın sanatla mündemiç olduğundan dem vurur.

“Anlatması zor. Bir şeyi çok sevmişsem, adını asla başkalarına söylemem. Onlara ait bir parçayı başkalarına teslim ediyormuşum gibi gelir bana. Gitgide gizli kapaklı şeyleri sever oldum. Modern yaşamı harikulâde ya da gizemli kılan yegâne şey budur bence. En basit şey bile gizlendiğinde güzelleşir.”(Wilde, 2017: 6).

Güzellik karşısında Şekib’in Miss Lydia karşısında duyduğu acziyet romanda basit bir karamsarlık duygusu gibi görünse de olayların yaşanma mekânının küçük kapalı bir balo sahnesinde cereyan etmesi estetizm felsefesinde mekânların çağdaş sanatlarda obje olarak kullanılmasında insan-mekân bütünlüğüdür

Şekib’in bu tür kapalı salonlarda gösterdiği bedbin ruh hali mazoşizmin haz yönüne işaretir.

“İşte o zaman derin bir üzüntü hissettim; oof! Böyle senelerden beri, çocukluktan beri cemiyet içinde yetişip büyüyen; bu yaşayışa, bu tavra, duruşa doğuştan, soydan sahip olan bu adamlarla, bunların zarafetiyle mücadele etmek nasıl kabil olacaktı? Beş on sene sürekli vals etmeden bu maharet nasıl nasıl kazanılabildi? Senelerce bu siyah elbise giyilmeyince, bu beyaz boyun bağı bağlanmayınca, bu zarafet, bu tabii zarafet, bu sadelik içindeki fevkalade zarafet nasıl hasıl olurdu? Kendimi pek küçük görmeye, pek âciz, pek eksik, zavallı görmeye başladım. Üstümden başımdan, noksan zarafetimden utanıyordum.”(Safveti Ziyâ, 2016: 23).

Acizlik, romanda gidişin/ölümün olaylar üzerindeki çözülüş çizgisidir. Olayların doruk noktasındaki gücünü kaybederek yerini dingin bir çizgiye bırakması Şekib’in Lydia’ya vedası şeklinde düşünülmektedir. Gidiş ve ölüm her iki romanda da acziyetin henüz bitmediği bir boşluk bırakır. Dorian Gray’in yaşlanmak karşısında portresine karşı vermiş olduğu içsel kavga Şekib’in Lydia’nın gidişi ile düştüğü buhranla benzerlik gösterir.

“O vakit, büsbütün yerlere geçmek, büsbütün yok olmak, bu maksatsız, emelsiz, bu sefil, bu esir hayatla hür ve medeni insanlar içinde yaşamamak istedim; ve bu genç kızın, beni bir hürriyet savaşçısı, bir kahraman derecesine yükselten bu muhterem kadının huzurunda diz çökerek itiraf etmek, “Ben hiçim! Bir işe yaramaz bir adamım... Adi bir esirim!” diye haykırmak istedim.”(Safveti Ziyâ: 2016: 159).

## 2.4. Sanat Ereğinin Açık Kapıları: Salonlar ve Davetler

Sanat eserinin yazarların şahsî bir tercihi olması estetik nesne ile arasına koyduğu ontolojik mesafedir. Bu mesafe içsel ve dışsal ilişkinin şekilcilik olarak adlandırılmasından ileri gelir. Tam da bu hususta yazarların toplumla arasında büyüyen ontolojik uçurum kapalı mekânlara sığdırılmış personalar olarak kendilerine yer bulur. *Salon Köşelerinde* ve *Dorian Gray’in Portresi* romanlarında entelektüel hedonizmin yansımalarına kapı aralayan algısal mekânlar romanın merkez kişileri ile beraber anılır.

Güzel sanat algılarının zuhur ettiği kulüp ve salonlar, entelektüel bir bilgi birikiminin de bazen “dandilik” bazen de aristokrat sınıfının hissi terennümlerinin adresidir. *Salon Köşelerinde* romanına dâir dikkate şâyân görüşler sunan Metin Kayahan Özgül, *Hanım Mektupları ’nda* ifade ettiği 1939’da *Yeni Gün Mecmuası ’nda* çıkan Refik Halit Karay’ın “*Saffeti Ziya*” başlıklı yazısında yer alan bilgiler, Ziyâ’nın



Avrupalı oluşunun ardındaki argümanı vermesi bakımından önem arz eder. (Özgül, 2016: 15).

"Onun gençliği Bosphore ve Péra, hatta Péra Palace âlemlerinde geçmişti. Bu Frenççe yer ve otel tabirleri genç Saffeti için daha manalı, hayatında daha uygun görünüyordu. (...) Sefâret davetlerine çağırılır, ecnebi kadınlarına Bizans"ı gezdirir, Cercle d'Orient'da poker oynar, çaya gider, degéner'lerde bulunur, emsalsiz vals eder, şuh hikâyeler anlatır, müzikten anlar, 'cotillon' tertiplerine girerdi." (Safveti Ziyâ, 2016: 15).

Romanda Şekib'in Miss Lydia ile tanışması, Pera Palas'ın 1895 yılında gösterişli bir törenle açılışı ile aynı zamana denk gelir. Pera Palas'ın sadece eğlence ortamı olarak görülmemesi bu mekânın tarih algısının basit bir kurgu olmadığını ifade etmektedir. Öyle ki Pera Palas'ın Batı ve Doğu'nun sentezi olduğu bu merkezî mekân toplantılarında devlet ricâllerinin görüş alanı olarak romanda önemli bir yere sahiptir.

"Açılışından I. Dünya Savaşı'na kadar olan dönem, Pera Palas'ın en parlak yıllarıdır. İmparatorluğun üst üste girdiği harplerin doğurduğu sefaletin hissedilmediği otel, Batılı konforu ve Şark sarayı atmosferiyle, gerek İstanbul'daki yerli ve yabancı ricâlin gerekse turistlerin ilgisini çekmektedir." (Tercüman, 2018: 185).

*Salon Köşelerinde* dansın ve müziğin uğrak yeri olan salonlar, *Dorian Gray'in Portresi*'nde resim sanatının entelektüel eleştiri ve hazzın yaşatıldığı Leydi Brandon'ın evi davet mekânı açısından önem taşır. Romanda sosyal kulüplerin varlığı da mekânların önemine işaret eder. "Willis's Room" (Almacks) adı ile belirtilen sosyal kulüpler devrin modasını sunan önemli bir merkez hâline gelir. Estetik kaygının aksülâmeli hâline gelmiş olan davetler, romanda dandilerin medeniyet tasavvurudur.

"Özetle şöyle," dedi ressam biraz durakladıktan sonra iki ay önce Leydi Brandon'ın evinde kalabalık bir davete katıldım. Bildiğin gibi, biz zavallı ressamlar, yabani olmadığımızı kanıtlamak için, arada sırada kendimizi cemiyete göstermek zorundayız." (Wilde, 2017:8).

Romanda salon açma niyeti, ortak bir gaye için buluşmanın çabasıdır. Bu sebeple her iki romanda da salonlar belli amaçlar için açılmış; entelektüel bir doyum ve donanım merkezleridir. Leydi Brandon'ın açmak olduğu salonlar güzel sanat subelerinin olmazsa olmazlarıdır. *Salon Köşelerinde* müzik ve dans sanatlarının kişilerde bıraktığı hazzın *Dorian Gray'in Portresi*'nde müzik ve resim sanatlarına duyulan yoğun ilgi *Salon Köşelerindeki* sınırlı alanın genişlemesi ile kendisini gösterir. Öyle ki *Salon Köşelerinde* romanında güzel sanatlardan duyulan hazzın kapalı bir salondan başka bir yere taşmamış olması *Dorian Gray'in Portresi*'nde kulüplere intikâl etmekle sınırlı kalmıştır. Mizaca etki eden mekânlar somut bir şekilde eşyada tezâhür ederken romandaki tasviri dikkate almak gerekir.

"Elle tutabildiğim, dokunabildiğim güzel şeyleri seviyorum. Antika işlemeli kumaşlar, yeşil bronz heykeller, cilalı mobilyalar, fildişi oymalar, lüks şatafat... İnsanın bundan alacağı çok şey var. Bunların insanın kişiliğinde açığa çıkardığı sanatsal mizaç benim için çok daha önemli." (Wilde: 2017: 128).

Hedonizm adeta romanda ruhlara teksif edilmiş olan sanatların teorik arka planlarına eğilmek için yeni mekânlar açar. Bunlar romanda edebiyat topluluğu adı altında teşkilatlanmış küçük salonlardır.

“ Anthenaecum Kulünü’nde beni bekliyorlar. Bizim için uyku saati gibi ”

“ Hepimiz için mi Bay Erskine?”

“ Kırkımız da kırk koltukta uyuyoruz. Bir İngiliz Edebiyatı Topluluğu kurmaya çalışıyoruz da.” (Wilde, 2017: 51).

## 2.5. Entelektüel Hedonizm’in Aforizması: Aşk

Aşk, ele alınan iki romanda da benzer ve farklı şekillerde cereyan eder. Haz duyulan bir portre karşısında romanların başkişileri ortak özellikler gösterir. *Salon Köşelerinde* romanında Lydia’nın Şekib’e karşı sunmuş olduğu evlilik düşüncesi aşkın aforizması, baş kaldırışıdır. Şekib’in Lydia’yı ulvî bir aşk, karşısında durduğu kadına karşı haz ile yoğurulmuş bir Santimentalizmdir.

“Lydia anlardı ki, benim için kendi aşkının, kendi büyüsunün üstünde bir muhabbet, kutsal bir aşk vardı. İşte onun için benim bu dalgınlıklarımı bu geçici kayıtsızlığımı çekemez, adeta kıskanır (...)” idi. (Safveti Ziyâ: 2009: 142).

Lydia için bu aşk, evlilik müessesesine karşı gösterilmesi gereken ciddiyet ile mündemiçtir.

“Evlilik ile neticelenmeyen aşkların hepsi boştur. Hele intiharı göze aldirmaya mecbur olacak derecede şiddetli bir aşk yolunda. (...) Öyle bir aşkın serpilip gelişmesine müsamaha göstermiş bir kızı da elbette takdir etmem.” (Safveti Ziyâ, 2009: 145).

*Dorian Gray’in Portresi*’ndeki Sibly Vane kişisi ile *Salon Köşelerindeki* Miss Lydia aşkın objesi hâline gelmiş, yazarlar romanlarda yer yer materyalist bir bakış açısı ile aşkın süflü duygulara hizmet ettiğini ifade etse de Genç adamın Sibly Vane’e duyduğu aşk, psikolojik bir olgu, son derece karmaşık bir tutkudur. Hazzın teorisinin sözcülüğünü yapan Lord Henry, teori üretecek tek şeyin haz olduğundan dem vurur. “Haz doğanın sınavıdır.”(Wilde, 2017: 101).

*Dorian Gray’in Portresi*’nde görülen aşk, sanat karşısında gösterilen duygunun ötesine giderek bireyselciliğin felsefesini ifade eder. Dorian Gray’e duyulan aşk romanda karşı cinslerin saplantılı ilişkisi bağlamında düşünölmeye müsait olsa da yazarın vermek istediğı mesaj vasıtası ile bir ressamın sanatında icrâ ettiği erk otoritesinin göz ardı edilmemesi gerekir. Ruh ve bedenin hayvanî ve ruhanî taraflarının dürtülerde karşılığını bulması yazar tarafından basit bir ilişkiden ibaret değil; Psikanalizm’in perdelelerini kaldirmaya çalışan bilim adamı titizliğidir.

Sanatın ontolojik meselelerine eğilindiğı zaman arkaik dönemlerden itibaren bir obje karşısında duyulan tapınma duygusunun bu romanda da yalıtılmamış bir mesele olarak satır aralarından sezilmektedir. Öyle ki portreye duyulan aşk, karşı konulamaz bir hedonizmin damıtmalarıdır. Dorian’ın Dante tarafından güzelliğı tapılarak mükemmelleştiğini ifade etmesi yazarın portrelere ulviyet atfetmekte sanatçılardan mühlhem aldığına ortaya koyar.

“Venedikliler için yağlıboyanın icadı geç dönem Yunan heykel sanatı için Antinoos’un yüzü neyse benim için de bir gün Dorian Gray’in yüzü o anlamı taşıyacak. Yaptığım yalnızca onun resimlerini çizmek, eskizlerini, tablolarını yapmak

değil. Bunları zaten yaptım. O benim için bir modelden çok daha fazlası.” (Wilde, 2017: 13).

Yazarın romanında çığır açıcı mesajlar vermesi romanı sanat teorileri bakımından irdelemeye davet eder. Olayları daha da ileri götürerek bireysellik aşkı kendisi için ekol temsil etmesini sağlayan Dorian Gray'in kendisidir. Yunan ruhunun geçmişten eserek sanat camiasında doğru rotasını genişletmesi romanda aşkı körükleyen bir dehânın aforizmasıdır.

## 2.6. Hedonizm'in Merceğine Yansıyanlar: İdealizm ve İndividualizm

Birçok romanda az ya da çok, açık veya üstü kapalı olarak fikir ve sanat akımları kendisini belli etse de romanlarda argüman ve fikir veren pasajların dikkatle seçilmesi gerekmektedir. Platon'un sanata bakışındaki görüşleri, sanat tarihinin ilk nüvelerini vermedeki en önemli kaynak kişidir. Onun sanatın doğurtmaca ile kazanıldığına dâir görüşleri doğaya ait mimetğin ipuçlarını verir. Dünyayı idealer üzerine kuran bu fikir, sanatta duyuları harekete geçiren küçük bir atom parçacığının dünyasına götürür. (Platon, 1995: 78).

Dünya gizeminin örülmüş ağına takılan duyular modern sanat paradigmalarına doğru örülmeye devam eder. Akıl ile kavranan gerçekliğin ve görüntünün romanda yer bulması Dorian Gray'de estetik bir tefekkürle başlar. Hallward'ın estetik doğurtmacanın arkaik yolculuğuna atıfta bulunması yazarın entelektüel gayesine istifledeği sanat mefkûresidir. “Bu dünyanın asıl gizemi, görünmeyende değil görünendedir.” (Wilde, 2017: 26).

Sanatın biricik olma arzusu her bireyin duyuları, algıları ve hisleriyle müteşekkildir. Sanatta bireyci olma, objenin süje karşısındaki konumudur. Güzel olan her şeyin sanatında var olması gerektiğine kâni olmak isteyen sanatçı gibi biricikliği yakalama arzusu her insanda vardır. *Dorian Gray'in Portresi*'nde Platon'un İdealizm'ine atıfta bulunulması romana entelektüel bir mercek tutar. “İdeal olan insanın hayatta karşısına iki kere çıkmaz ki!” (Wilde, 2017: 135).

Sanatın bir taklitten ibaret olması düşüncesi Platon'un mimetğini hatırlatırken Şekib'in kişiliğinde arayış içinde olduğu ideal olanı bulma süreci sanatta taklitçiliğin/mimetğin doğurtmacalar yolu ile idelere ulaşmayı gaye edinen bir fikir akımını çağırıştır. Şekib'in gördüğü sevgilisinin romanın başlangıcından bitişine kadar değişmemesi estetikte ideali bulma gayretidir. Sanatın epistemolojik temellerine göre Şekib'in yerli bir Batılı olmasında kişiliğinin gerilemiş otoritesinin varlığından söz etmek gerekir. Bu otoritenin içten içe eriyişi romanda, dönemin siyasî sancısı olmakla beraber elit olmayı sindirememiş, aktivist olmaya karşı ayağı yere sağlam basamayan Şekib figürüne atfedilir.

## 2.7. Entelektüel Hedonizm'in Sözcüleri: Dandiler

19. yy başlarında ortaya çıkan ve aristokratlar tarafından sözcülüğü yapılan “dandizm” akımı İngiltere'de ortaya çıkan bir akım olarak görülse de hızlı bir zaman içinde sanat furyasına dâhil olmuştur. Dandizm'in sanat çevrelerinde yankı bulması toplumsal yaşayışta da hızlı bir değişime yol açmıştır. Entelektüel hedonizm çatısı altında kapılanan “dandiler ve dandilik” fikri önceleri güzel sanat disiplinlerinin topluma duyurulmasında önemli kişilerin adıyla zamanla işlevlerini genişleterek yaşam biçimlerine de sirayet etmiştir.

Dandiliği sadece bir görünüş olarak görmemek gerektiği fikri daha sonraları “dandilik” felsefesinin olabileceği inancını güçlendirmiş ve aristokrasinin ciddiyetinden kendisine pay çıkarmıştır. Zamanla romanlarla birlikte dandiliğin züppeliği karşılması araştırmacıların kanaatlerinden ortaya çıkmış; romanların züppe aktivistleri olarak kendilerine yer bulmuştur. İngiltere’de başlayan bu furyanın diğer Avrupa medeniyetlerinde de benzer şekillerde görülmesi, zevk düşkünlüğü, taklitçilik, giyim ve kuşamda snopluk kavramları gibi alanlar açmıştır. (Kolcu, 2012: 92).

*Dorian Gray’in Portresi*’nde modanın mutlak güzelliğine işaret edilmesi “dandilik” adı altında Dorian’a cezbedici özellikler sunar. Dorian’ın hedonizm karşısındaki duruşu modaya tutkusunu ifade etmesi ile başlar. Hedonizm’in tanımıyla başlayan romanın son bölümünde duyuların köreltilmesine, sefahat düşkünlüğüne uzak duran “dandilik” basit bir hazzın peşinde değildir. “Ben hiçbir zaman mutluluğun peşinde olmadım ki. Mutluluk kimin umurunda? Ben hep zevkin peşinde oldum.” (Wilde, 2017: 226).

*Dorian Gray’in Portresi*’nde hedonizm mutluluğu gaye edinmez. Zevk, basit bir coşumculuğun değil arzu sapağında yolunu bulmaya çalışan kişiliklerin doyumlardır. Moda temi üzerine kurulu olan “dandilik” romanda Lord Henry’nin sık sık tekrar ettiği cümlede kendisini gösterir. “Çok sık yapılan her şey zevk hâline gelir. Dedi Lord Henry.” (Wilde, 2017: 236).

Kıyafet modası, moda akımları, Mayfair baloları, Pall Nall kulüpleri dandiliğin içerisine dâhil olan malzemeleridir. Dorian’ın bu tür mekânları sevmesi mekânın algısal özelliğinin olmasından kaynaklıdır. Kişinin bulunduğu muhitte hemhâl olması mizacını etkilemesinden ileri gelir. Yazarın da “dandilik” konusunu romanın başkişisine atfetmesi romanın sonunda gerçekleştirdiği ölüm ve intihar sahnesi tezati ile ironik hâle getirdiğine işaret eder.

*Salon Köşelerinde* romanına da benzer bir bakış açısı geliştirilirken Şekib’in mösyö unvanına sahip olma konusundaki hevesi, vals salonlarında Avrupalı gibi görünme ihtiyacı, Lydia karşısındaki bedbinlik ve acziyeti ile yazarın dandiliği gülünçleştirmek için irdelemek istediği taklitçiliği farklı bir yorumla ele alır.

Yazar, romanda dandiliği beğendirmek ve uyum sağlamak gibi bir gaye içinde olan Şekib kişisi ile ifade ederken tıpkı bir aristokrasinin içinde yer almaya mecbur olan aristokratın tavrı ile okuyucuyu baş başa bırakır. Madam Jackson’ın Şekib’i daveti üzerine Miss Lydia ile tanıştırmasında söylediği sözler şu şekildedir:

“Şekip Bey, sizi Miss Lydia’ya takdim edeyim de vals yapınız. Kaç kişi rica ettiyse reddetti; İstanbul’da kimse vals edemiyor diyor... Bir Türk olduğunuz için bu söz sizin izzet-i nefsinize dokunmalı; matmazole valsinizi beğendirmelisiniz... Yoksa karışmam.” (Safveti Ziyâ, 2009: 5).

Bir Avrupalı gibi görünme ihtiyacı, “dandi” olmanın gerekliliğidir. Hedonizm’in sözcülüğünü yapan dandiler gibi Şekib’in de Avrupalı tavrını sürekli kanıtlama ihtiyacı aşkı karşısındaki yoğun etkilenmeleridir. Yazar, züppelerin dilinde moda haline gelmiş olan nutuklarına romanda pek fazla yer vermezken dandiliği bir gaye için araç olarak kullanır. Dandiliği yaşam biçimine sindirmek isteyen Şekib zarafetin hazzını tatmak için uyulması gereken kuralları basit bir yaşam biçimine indirgeyerek verir.

“Böyle senelerden beri, çocukluktan beri cemiyet içinde yetişip büyüyen; bu yaşayışa, bu tavra, duruşa doğuştan, soydan sahip olan bu adamlarla, bunların zarafetiyle mücadele etmek nasıl kabil olacaktı? Beş on sene sürekli vals etmeden bu maharet nasıl kazanılabildi? Senelerce bu siyah elbise giyilmeyince, bu beyaz boyun bağı bağlanmayınca, bu zarafet, bu tabii zarafet, bu sadelik içindeki fevkalade zarafet nasıl hasıl olurdu?”(Safveti Ziyâ, 2009: 26).

Öyle ki kişilik ikileminde kalmış olan Şekib'in aşkına ulaşabilmek ve onun mertebesine ulaşmak için uygulaması gereken ritüeller vardır ve bu Avrupa'ya ve Avrupalılığa adaptasyonun diğer adıdır.

“Neden bir Avrupalı için tabii olan bir şey bir Türk için harikulade olsun? Emin olunuz ki, matmazel, memleketimizde şimdi Avrupalılar kadar, belki daha hissî, daha ahlaki terbiye ve tahsil görmüş pek çok gençler vardır.” (Safveti Ziyâ, 2009: 8).

### Sonuç

Mukayeseli edebiyat çalışmaları adı altında incelenen edebî türlerde pek çok açıdan benzerlik ve farklılıklar vardır. Entelektüel hedonizm kavramından yola çıkılarak incelenen *Dorian Gray'in Portresi* ve *Salon Köşelerinde* romanları içerik özellikleri bakımından benzer ifadeler sunmuş; bu sayede sanat disiplinlerinin romanlardaki yansımaları gözler önüne serilmiştir. Sanat alanlarının etkinliğini artıran gelişmeler vasıtası ile hem yazarların hem de roman kişilerinin hedonizm adı altında gerçekleştirdikleri faaliyetlerden yola çıkılarak entelektüel hedonizmin romanlardaki iz düşümleri değerlendirilmiştir.

Romanlarda adeta bir tem hâline gelen hedonizmin sanat teorilerindeki karşılığı yazarlar tarafından sezdirilmiş ve okuyucuyu sanat ve estetiğin gizemli tarihine çağırmıştır. Her iki romanda da müzik, resim, dans gibi sanat dallarının sanatçıların ortaya koydukları eserlerde hedonist tavrı nasıl körüklediği ortaya çıkmıştır. Aşkın her iki romanda da yadsınamayacak değeri, estetik karşısındaki biricikliği bulma ilkesinin ifadesi olmuştur. Hedonizmin Batı'daki karşılığı olan entelektüel türü, romanlar aracılığı ile satır aralarından da okunması gereken eserler olduğunu göstermiştir.

Dorian Gray'in sanatı karşısındaki tavrı ile Şekib'in Lydia'yı sanat formlarının sunduğu estetik akisler ile bezemesi sanatçıların sanatı karşısındaki duyarlılığının bir benzerini teşkil etmiştir. Romanlardaki mekânların yazar tarafından bilinçli seçilmesinde algısal mekânların sanatın objeleri ve süjelerine etkileri olduğu gibi her iki romanda da balo salonlarının, kulüplerin, davet masalarının uzun tasvirlerle belirtmede yazarlar sanatın edebiyatla olan bağlarını sürekli diri tutmada bir beis görmemiştir. Entelektüel hedonizmin güzellik ve acziyet tezatındaki paradigmaları *Salon Köşelerinde* buhranlı bir gidişi temsil ettiği gibi *Dorian Gray'in Portresi* 'nde sanatın değişmez olanı görme çabası, İndividualizm'in etkisine kapılma serüveni ve İdealizm'in esaslarına takılması gibi sanat eleştirileri izleğine alınırken insanın yaşlanması ile ölümü arasındaki acziyet fikri *Dorian Gray'in Portresi* ve *Salon Köşelerinde* romanlarında sezdirilmiştir.

Otorite kaybının ve mazoşizmden haz duyan iki merkez kişinin haz duymaya karşı tefekkür biçimi benzer şekillerde ortaya çıkmıştır. Benzer duygu ve düşünüşe sahip olan kişilerin hazzı basit süflü ilişkiler mahiyetinde görmeyişi onları çevrelerindeki

kişilerden farklı kılar; çünkü bu duygu durumu kişide uyandırdığı melankoliyle sanatta estetik olana ulaşmadaki pessimist ve tedirgin tavrın bir benzeri olarak görülmüştür.

Salonlardan, balolardan kendisini alamayan roman baş kişilerinin ‘‘dandi’’ olma serüvenindeki hevesi yer yer mizaha ve ironiye götüren bir algının portrelerinde olsa da yazarların bunu bilinçli bir seçimle okuyuculara sunması ile dimağların fitilini ateşlemiştir. Bu sayede denilebilir ki her iki romanda da hedonizmin uğrakları arasında ortak olan temler; aşk, kadına bakış, güzellik ve acziyet karşısındaki tutum, mekânların seçimi, sanatsal algılar ve duyular, güzel sanat disiplinleri ve bunların teorik ve tarihî boyutları benzer ve farklı açılardan karşılaştırma çalışmalarına zengin fikirler sunmuştur.

### Kaynaklar

- Açıkbaş, N. (2018). *Sanat Eseri Bağlamında Entelektüel Hedonizm*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Anabilim Dalı. Konya.
- Adorno, T. W. (2004). *Estetik ve Politika*. (Çev. Ünsal Oskay) İstanbul: Alkım Yayınları.
- Asaf, Ö. (2011). *Oscar Wilde: Özdemir Asaf'ın Kaleminden Hayatı ve Reading Balladı Zindanı*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Borges, J. L. (2015). *Öteki Soruşturmalar*. (Haz. Türker Armaner). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kolcu, A. (2012). *Dandizm ve Türk Edebiyatında Dandy*. İstanbul: Salkım Söğüt Yayınları.
- Mardin, Ş. (2000). *Türk Modernleşmesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Moran, B. (1999). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parla, J. (2008). *Babalar ve Oğullar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Safveti Ziya. (2009). *Salon Köşelerinde*. (Haz. Nuri Akbayar). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Safveti Ziya. (2016). *Hanım Mektupları*. (Haz. M. Kayahan Özgül). Ankara: Cümle Yayınları.
- Sigmund, F. (2014). *Haz İlkesinin Ötesinde Ben ve İd*. (Çev. Ali Babaoğlu). İstanbul: Metis Yayınları.
- Tekşen, M. (1993). *Safveti Ziya'nın Hayatı ve Eserleri*. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. SBE. s. 524.
- Tercüman, Ç. (2018). *Türk Romanında Moda ve Toplumsal Değişim (1923-1940)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uşaklıgil, H. Z. (2014). *Kırk Yıl*. (Haz. Nur Özmel Akın). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Wilde, O. (2017). *Dorian Gray'in Portresi*. (Haz. Zeynep Didar Batumlu). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.